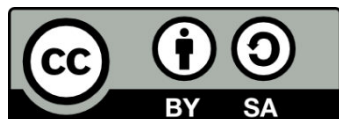

Αγιολογία - Εορτολογία

Ενότητα 9: Οι Άγιοι και η τιμή τους. Αντιδράσεις στην τιμή των Αγίων.

Συμεών Πασχαλίδης
Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Οι Άγιοι και η τιμή τους Αντιδράσεις στην τιμή των Αγίων

Η τιμή των Μαρτύρων – Εορτές [1]

- ◆ Η αρχαιότερη μαρτυρία για την καθιέρωση ετήσιου εορτασμού της μνήμης των μαρτύρων:
 - ✧ «μόνος ὑπὸ πάντων μᾶλλον μνημονεύεται... οὐ μόνον διδάσκαλος γενόμενος ἐπίσημος ἀλλὰ καὶ μάρτυς ἕξοχος».
 - ✧ «ἔνθα ὡς δυνατὸν ἡμῖν συναγομένοις ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ παρέξει ὁ Κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον».
 - ✧ «εἷς τε τὴν τῶν προηθληκότων μνήμην καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησίν τε καὶ ἐτοιμασίαν» (Μαρτύριο Πολυκάρπου Σμύρνης).

Η τιμή των Μαρτύρων – Εορτές [2]

- ◆ Πρόωρη ολοκλήρωση του εορτολογικού κύκλου των Εκκλησιών.
- ✧ «Ἴδου γὰρ πεπλήρωται πᾶς τῆς οἰκουμένης κύκλος τῶν ἀθλητῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ πᾶς τόπος ἔχει τῶν ἀγίων τὴν μνήμην· πάντες δὲ καιροὶ κρείττονα τῶν ἀπὸ γῆς δώρων καὶ βλαστημάτων τὰ τῶν ἀγωνιστῶν τοῖς ἐορτάζουσι χαρίζονται διηγήματα. Ὡς εἴ τις ἦν σπουδαῖος τῶν μαρτύρων φίλος, ἔθετο δὲ φροντίδα τοῖς τῶν ὄλων πανηγυρίζειν πάθεσιν, οὐκ ἂν ἡμέραν παρήλθεν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀνεόρταστον. Πᾶσαι γὰρ ἔχουσι κρείττονα τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου κόσμον τὰ τῶν γενναίων ἀνδραγαθήματα» (Αστέριος Αμασείας).

Η τιμή των Αγίων – Όσιοι [1]

- ◆ Το τέλος της εποχής των διωγμών οριοθετεί τη διεύρυνση του όρου «άγιος» με τη συμπερίληψη σ' αυτόν των νέων ηρώων της Εκκλησίας, των ασκητών και ασκητριών.
 - ✧ Εξίσωση προς τους μάρτυρες («*μάρτυρες τῆ προαιρέσει*», «*μαρτύριον τῆς συνειδήσεως*»).
- ◆ Εμφάνιση κριτηρίων (ορθή πίστη, ενάρετος βίος), ακόμη και αν απουσιάζουν τα θαύματα, στοιχείο που αργότερα εισέρχεται ως καίριο τεκμήριο «*θεόθεν συγκαταθέσεως*», συνδεδεμένο με τα δύο προηγούμενα, για την ανάδειξη και την καθολική τιμή ενός νέου αγίου.

Η τιμή των Αγίων – Όσιοι [2]

- ◆ Ερημιτικός και πρώιμος κοινοβιακός μοναχισμός (Παχωμιανά κοινόβια, Λαύρες της Παλαιστίνης, αυστηρός αναχωρητισμός της Συρίας [στυλίτες]):
 - ✧ τη μνήμη των Οσίων δεν «διαχειρίζονται» πλέον οι τοπικές εκκλησιαστικές κοινότητες αλλά οι μοναστικές κοινότητες, τις οποίες πολλές φορές είχαν οι ίδιοι συστήσει.
 - ✧ Συστηματική συγγραφή ειδικών μοναστικών βιογραφιών: συντελούν στη διάδοση του βίου, της διδασκαλίας και των θαυμάτων των μεγάλων ασκητών στις μοναστικές κοινότητες όχι μόνο του ευρύτερου χώρου δράσεώς τους αλλά και πολύ μακρύτερα απ' αυτόν.

Η τιμή των Αγίων – Όσιοι [3]

- ◆ Ο Μ. Αθανάσιος βεβαιώνει στο Βίο του Μ. Αντωνίου ότι η φήμη της «θεοσεβείας» του Αντωνίου είχε ξεπεράσει τα όρια της Αιγύπτου και είχε εξαπλωθεί ακόμη και στην Ισπανία και τη Γαλλία.
- ◆ Κατά τους μεταγενέστερους αιώνες οι μοναχοί, ακόμη και στις πιο «ακραίες» μορφές ασκήσεως (στυλίτες, δια Χριστόν σαλοί), ανάγονται μέσα από τους εκτενείς Βίους τους σε πρότυπα αγιότητας και προσελκύουν στην έρημο πλήθη χριστιανών από τις γειτνιάζουσες με το χώρο ασκήσεώς τους περιοχές, οι οποίοι δεν διστάζουν ακόμη και να τους εικονογραφήσουν εν ζωή και να αναρτήσουν τις εικόνες τους στα σπίτια και στα εργαστήριά τους.

Αντιδράσεις στην τιμή των Αγίων [1]

- ◆ Σύγχυση των όρων «λατρεία [των Αγίων]» και «τιμή».
- ◆ Προσκύνηση του Θεού - σχετική προσκύνηση των αγίων.
 - ✧ «ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου καὶ λέγει μοι· ὄρα μὴ· σύνδουλός σου εἰμί» (Ἀποκ. 22, 8-9).
 - ✧ «Ἡμεῖς μάρτυρας οὐ προσκυνοῦμεν, ἀλλὰ τιμῶμεν ὡς γνησίους προσκυνητὰς Θεοῦ» (Ἀστέριος Ἀμασειάς).
 - ✧ «Τὸν μὲν ὡς Θεὸν καὶ Δεσπότην προσκυνοῦντες καὶ σέβοντες, τοὺς δὲ διὰ τὸν κοινὸν Δεσπότην ὡς αὐτοῦ γνησίους θεράποντας τιμῶντες καὶ τὴν κατὰ σχέσιν προσκύνησιν ἀπονέμοντες» (Ζ' Οικ. Σύνοδος, 787).

Αντιδράσεις στην τιμή των Αγίων [2]

- ◆ Αντιδράσεις των ειδωλολατρών και Ιουδαίων κατά των Χριστιανών.
 - ✧ Μαρτύριο Αγ. Πολυκάρπου: *«μή, φησίν, ἀφέντες τὸν ἐ-σταυρωμένον, τοῦτον ἄρξονται σέβεσθαι» - «οὔτε τὸν Χριστὸν ποτε καταλιπεῖν δυνησόμεθα, τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ παντὸς κόσμου τῶν σωζομένων σωτηρίας παθόντα ἄμωμον ὑπὲρ ἀμαρτωλῶν, οὔτε ἕτερόν τινα σέβεσθαι· τοῦτον μὲν γὰρ υἱὸν ὄντα τοῦ Θεοῦ προσκυνοῦμεν, τοὺς δὲ μάρτυρας ὡς μαθητὰς καὶ μιμητὰς τοῦ Κυρίου ἀγαπῶμεν ἀξίως, ἔνεκα εὐνοίας ἀνυπερβλήτου τῆς εἰς τὸν ἴδιον βασιλέα καὶ διδάσκαλον· ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς κοινωνοὺς τε καὶ συμμαθητὰς γενέσθαι».*

Αντιδράσεις στην τιμή των Αγίων [3]

- ◆ Αντιδράσεις των ειδωλολατρών και Ιουδαίων κατά της τιμής των Αγίων και των ιερών λειψάνων:
 - ✧ Μαρτυρίες του Κυρίλλου Αλεξανδρείας για τον Ιουλιανό τον Παραβάτη.
 - ✧ Ιέρακας – απάντηση από τον Ισίδωρο Πηλουσιώτη: *«εἰ σκανδαλίζη ἐπὶ τῇ κόνει τῶν μαρτυρικῶν σωμάτων, παρ' ἡμῶν τιμωμένη διὰ τὴν περὶ τὸν Θεὸν ἀγάπην καὶ ἔνστασιν, ἐρώτησον τοὺς ἐξ αὐτῶν τὰς ἰάσεις λαμβάνοντας καὶ μάθε πόσοις πάθεσι θεραπείας χαρίζονται».*
- ◆ Αντιδράσεις από ομάδες αιρετικών: κατηγορίες για ειδωλολατρία (*«τὰς συνάξεις τῶν μαρτύρων καταγινώσκοντες»*).

Αντιδράσεις στην τιμή των Αγίων [4]

- ◆ Ο Θεοδώρητος Κύρου αντιδιαστέλλει την τιμή των ηρώων της αρχαίας θρησκείας με τους μάρτυρες της Εκκλησίας:
 - ✧ *Τοὺς γὰρ οἰκείους νεκροὺς ὁ Δεσπότης ἀντεισῆξε τοῖς ὑμετέροις θεοῖς, καὶ τοὺς μὲν φρούδους ἀπέφηνε, τούτοις δὲ τὸ ἐκείνων ἀπένειμε γέρας. Ἐντὶ γὰρ δὴ τῶν Πανδίων καὶ Διασίων καὶ Διονυσίων καὶ τῶν ἄλλων ὑμῶν ἑορτῶν, Πέτρου καὶ Παύλου καὶ Θωμᾶ καὶ Σεργίου καὶ Μαρκέλλου καὶ Λεοντίου καὶ Ἀντωνίνου καὶ Μαυρικίου καὶ τῶν ἄλλων μαρτύρων ἐπιτελοῦνται δημοθoinίαι· καὶ ἐντὶ τῆς πάλαι πομπείας καὶ αἰσχροουργίας καὶ αἰσχρορημοσύνης, σώφρονες ἑορτάζονται πανηγύρεις, οὐ μέθην ἔχουσαι καὶ κῶμον καὶ γέλωτα, ἀλλ' ὕμνους θείουσ καὶ ἱερῶν λόγων ἀκρόασιν καὶ προσευχήν ἀξι-επαίνοις κοσμουμένην δακρύοις».*

Αντιδράσεις στην τιμή των Αγίων [5]

- ◆ Μαρτυρίες για υπερβολές και καταχρήσεις της μνήμης των μαρτύρων – Βίος Μ. Αντωνίου: οι Αιγύπτιοι χριστιανοί δεν έθαπταν τα σώματα των μαρτύρων (*«μὴ κρύπτειν δὲ ὑπὸ γῆν ἄλλ' ἐπὶ σκιμποδίων τιθέναι»*).
- ◆ Οι περιπτώσεις ψευδο-μαρτύρων (προερχομένων από αιρετικές ομάδες, νοβατιανών κ.ά.).
 - ✧ *«martyr esse non potest, qui in Ecclesia non est»* (Κυπριανός Καρχηδόνας).
 - ✧ *«οὐ γὰρ τὸν χαρακτήρα σώζουσι τοῦ μαρτυρίου τοῦ πιστοῦ, τὸν ὄντως Θεὸν μὴ γνωρίσαντες, θανάτῳ δὲ ἑαυτοὺς ἐπιδιδόασιν κενῶ, καθάπερ καὶ οἱ τῶν Ἰνδῶν γυμνοσοφισταὶ ματαίῳ πυρί»* (Κλήμης Αλεξανδρεύς).

Αντιδράσεις στην τιμή των ψευδο-μαρτύρων [1]

- ◆ Περίπτωση του μαρκιωνίτη Μητροδώρου που μαρτύρησε μαζί με τον μάρτυρα Πιόνιο.
- ◆ Σύνοδος Λαοδικείας (μέσα 4^{ου} αι.): δεν επιτρέπεται «εἰς τὰ κοιμητήρια ἢ εἰς τὰ λεγόμενα μαρτύρια πάντων τῶν αἵρετικῶν ἀπιέναι τοὺς τῆς Ἐκκλησίας, εὐχῆς ἢ θεραπείας ἔνεκα».
- ◆ Αντίδραση και προς τους αυτόκλητους μάρτυρες («τοὺς ἐπιπηδήσαντας θανάτῳ»).
- ◆ Η περίπτωση του μοναχού Αμμώνιου που είχε λιθοβολήσει τον ἑπίσκοπο της Αλεξάνδρειας.

Αντιδράσεις στην τιμή των αγίων κατά την Εικονομαχία

- ◆ Δεν αμφισβητείται μόνο η τιμή των εικόνων και των ιερών λειψάνων, με τα εικονοκλαστικά και λειψανοκλαστικά επακόλουθά τους, αλλά ακόμη και αυτός ο όρος «άγιος», όπως καταγράφεται στα Πρακτικά της Έβδομης Οικουμενικής Συνόδου και σε *Συνόψεις* της.
- ◆ Οι εικονομάχοι δεν δέχονταν τον όρο «άγιος» για κανέναν άνθρωπο, ακόμη και αν αυτός επέδειξε θαυμαστό βίο, ευαρέστησε το Θεό και δέχθηκε μέσα του την ενοίκηση του Αγίου Πνεύματος, η οποία φανερώθηκε με θεοσημείες και θαύματα.

Αντιδράσεις στην τιμή των αγίων κατά τους επόμενους αιώνες

- ◆ Περίπτωση Συμεών του Στουδίτη – Συμεών Νέου Θεολόγου.
 - ✧ «μὴ δύνασθαι τινὰ τοῦ λοιποῦ εἰς ὕψος ἀναδραμεῖν ἀγιότητος κατὰ τοὺς πάλαι ἀγίους ἐν τῇ παρούσῃ γενεᾷ τῶν ἀνθρώπων» (Νικήτας Στηθάτος, Κατὰ αγιοκατηγόρων).
- ◆ Συνοδική αναγνώριση των νέων Αγίων κατά την παλαιολόγια περίοδο (Μελέτιος Γαλησιώτης, πατρ. Αθανάσιος Α΄, άγιος Γρηγόριος Παλαμάς).

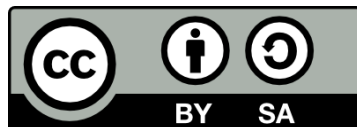
Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Συμεών Πασχαλίδης. «Αγιολογία - Εορτολογία. Οι Άγιοι και η τιμή τους. Αντιδράσεις στην τιμή των Αγίων». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS362/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

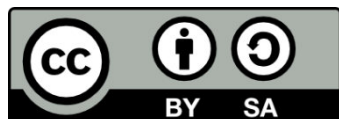
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Δημοσθένης Κακλαμάνος.
Θεσσαλονίκη, 21.6.2015.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

